

Πληροφορίες για τον συγγραφέα και το έργο του

Ο Πλάτων –το πραγματικό του όνομα ήταν Αριστοκλής– γεννήθηκε γύρω στο 428/7 π.Χ. στην Αθήνα. Η οικογένειά του διχάστηκε πολιτικά μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, καθώς κάποιοι συγγενείς του ήταν δημοκρατικοί και κάποιοι άλλοι ολιγαρχικοί. Καταλυτική υπήρξε η γνωριμία του με τον Σωκράτη, του οποίου τη δίκη και την καταδίκη έζησε από κοντά. Ταξίδεψε αρκετά και συνάντησε άλλους σοφούς της εποχής του. Όταν επέστρεψε στην πόλη του από τα πρώτα ταξίδια του, γύρω στο 395 π.Χ. περίπου, δεν έδειξε ενδιαφέρον για την πολιτική ζωή της Αθήνας· τον συγκινούσε περισσότερο η συγκρότηση μιας ιδεώδους πολιτείας που θα στηριζόταν στη γνώση του Αγαθού. Περί το 387 π.Χ., δημιούργησε σχολή στους κήπους του Ακάδημου, την περίφημη Ακαδημία.

Βασική του πεποίθηση ήταν ότι μόνο μέσα από τη φιλοσοφία οι πολιτικοί θα μπορούσαν να βρουν τον σωστό δρόμο. Η απογοήτευσή του από την πολιτική κατάσταση της πατρίδας του –η οποία είχε καταδικάσει σε θάνατο έναν Σωκράτη– τον ώθησε να αναζητήσει άλλες πολιτείες για να εφαρμόσει τις απόψεις του περί διακυβέρνησης.

Επισκέφθηκε συγκεκριμένα για τον σκοπό αυτόν τρεις φορές τη Σικελία. Κατά την πρώτη του επίσκεψη στις Συρακούσες είχε συνάψει φιλία με τον Δίωνα, αλλά είχε δημιουργήσει και έχθρα με τον τύραννο Διονύσιο Α'. Ακολούθησαν άλλες δύο επισκέψεις, όταν την εξουσία είχε αναλάβει ο Διονύσιος Β'.

Ο Πλάτων πέθανε περίπου το 348/7 π.Χ., έχοντας αφοσιωθεί τα τελευταία χρόνια της ζωής του στις μελέτες του και στην Ακαδημία· μάλιστα, κατά τον Πausανία, τον έθαψαν εκεί κοντά.

Τα έργα του, εκτός από την *Απολογία Σωκράτους* και, φυσικά, τις επιστολές του, έχουν μορφή διαλόγου. Στους διαλόγους του δεν εμφανίζεται ποτέ ο ίδιος, αποστασιοποιούμενος έτσι από την επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται εκεί. Τα θέματα που θίγονται είναι η αρετή (ανδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη), η πολιτεία, η οντολογία, η διαλεκτική, η ποίηση, η τέχνη. Φυσικά είναι αδύνατο να αναφερθούμε στο πλήθος των ζητημάτων που εγείρονται και ανακινούνται στο πλατωνικό έργο, γι' αυτό θα περιοριστούμε στην αναφορά μερικών μόνο έργων του: *Λάχης, Χαρμίδης, Πρωταγόρας, Γοργίας, Συμπόσιον, Φαίδων, Φαίδρος, Τίμαιος, Κριτίας, Νόμοι, Κρίτων*.

Ενότητα 9^η Οι νόμοι επισκέπτονται το Σωκράτη στη φυλακή

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Εἰ μέλλουσιν ἡμῖν ἐνθένδε εἶτε ἀποδιδράσκειν,	Αν, ενώ σκοπεύουμε εμείς είτε να δραπετεύσουμε από εδώ,
εἴθ' ὅπως δεῖ ὀνομάσαι τοῦτο,	είτε ὅπως αλλιῶς ταιριάζει να ονομάσουμε μια τέτοια πράξη,
ἐλθόντες οἱ νόμοι καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως	αφού έρχονταν οι νόμοι και οι δημόσιες αρχές
ἐπιστάντες ἔροιντο·	και σταθούν μπροστά μας μάς ρωτήσουν:
Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, τὶ ἐν νῶ ἔχεις ποιεῖν;	Πες μας, Σωκράτη, τι έχεις στο νου σου να κάνεις;
Ἄλλο τι ἢ τούτῳ τῷ ἔργῳ ᾧ ἐπιχειρεῖς	Κάτι άλλο ή με αυτήν την πράξη που επιχειρεῖς
διανοῇ τούς τε νόμους ἡμᾶς ἀπολέσαι	σκέφτεσαι και εμάς τους νόμους να καταστρέψεις
καὶ σύμπασαν τὴν πόλιν τὸ σὸν μέρος;	και ὅλη την πόλη ὅσο περνάει ἀπὸ το χέρι σου;
Ἦ δοκεῖ σοι οἷόν τε	Ἦ φαντάζεσαι ὅτι είναι δυνατό

ἔτι ἐκείνην τὴν πόλιν εἶναι καὶ μὴ ἀνατετράφθαι,	να υπάρχει ἀκόμη ἐκείνη ἡ πολιτεία καὶ νὰ μὴν ἔχει καταλυθεῖ
ἐν ᾗ ἂν αἱ γενόμεναι δίκαι μὴδὲν ἰσχύωσιν	στὴν ὁποία οἱ δικαστικές αποφάσεις δὲν ἔχουν καμιά δύναμη
ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ἄκυροί τε γίνωνται καὶ διαφθείρωνται;	ἀλλὰ καὶ ἀκυρώνονται καὶ καταστρέφονται ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς πολίτες;
Τί ἐροῦμεν, ὦ Κρίτων, πρὸς ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα;	Τί θα πούμε, Κρίτωνα, σ' αὐτά καὶ σ' ἄλλα παρόμοια;
Πολλὰ γὰρ ἂν τις ἔχοι, ἄλλως τε καὶ ῥήτωρ, εἰπεῖν	Γιὰτί πολλὰ θα μπορούσε κάποιος νὰ πει, κι ἰδιαίτερα ἓνας ῥήτορας
ὑπὲρ τούτου τοῦ νόμου ἀπολλυμένου	γὶα νὰ υπερασπιστεῖ αὐτὸ τὸν νόμο που κινδυνεύει νὰ καταλυθεῖ
ὃς τὰς δίκας τὰς δικασθείσας προστάτει κυρίας εἶναι.	ὁ ὁποῖος ὀρίζει οἱ δικαστικές αποφάσεις νὰ ἔχουν κύρος.
Ἦ ἐροῦμεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι	Ἦ θα πούμε σ' αὐτοὺς ὅτι
«Ἦδίκη γὰρ ἡμᾶς ἡ πόλις καὶ οὐκ ὀρθῶς τὴν δίκην ἔκρινεν;»	«επειδὴ μας ἀδικοῦσε ἡ πόλη καὶ δὲν ἔκρινε δίκαια τὴ δίκην»;
Ταῦτα ἢ τί ἐροῦμεν;	Αὐτά θα πούμε ἢ κάτι ἄλλο;

Πλάτων, Κρίτων 50a-c

Παράλληλα κείμενα

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Δημοσθένης υποστηρίζει ότι η δύναμη των νόμων έγκειται στην τήρησή τους από τους ανθρώπους.

Κείμενο	Μετάφραση
Ἡ δὲ τῶν νόμων ἰσχὺς τίς ἐστιν; ἄρ' ἔάν τις ὑμῶν ἀδικούμενος ἀνακράγη, προσδραμοῦνται καὶ παρέσονται βοηθοῦντες; οὐ· γράμματα γὰρ γεγραμμέν' ἐστί, καὶ οὐχὶ δύναιнт' ἂν τοῦτο ποιῆσαι. Τίς οὖν ἡ δύναμις αὐτῶν ἐστιν; ὑμεῖς ἐὰν βεβαιῶτ' αὐτοὺς καὶ παρέχητε κυρίους ἀεὶ τῷ δεομένῳ. Οὐκοῦν οἱ νόμοι θ' ὑμῖν εἰσὶν ἰσχυροὶ καὶ ὑμεῖς τοῖς νόμοις. Δεῖ τοίνυν τούτοις βοηθεῖν ὁμοίως ὥσπερ ἂν αὐτῷ τις ἀδικουμένῳ, καὶ τὰ τῶν νόμων ἀδικήματα κοινὰ νομίζειν, ἐφ' ὅτου περ ἂν λαμβάνηται, καὶ μήτε λητουργίας μήτ' ἔλεον μήτ' ἄνδρα μηδένα μήτε τέχνην μηδεμίαν εὐρῆσθαι, δι' ὅτου παραβάς τις τοὺς νόμους οὐ δώσει δίκην. Δημοσθένης, Κατὰ Μειδίου 224-225	Και ποια είναι η δύναμη των νόμων; Ἄραγε, αν κάποιος από σας, καθώς αδικείται, φωνάζει δυνατά θα τρέξουν και θα παρευρεθούν (οι νόμοι) για να βοηθήσουν; Όχι· γιατί είναι γράμματα γραμμένα και δε θα μπορούσαν να το κάνουν. Ποια, λοιπόν, είναι η δύναμή τους; Εσείς, αν τους ενισχύετε και τους παρουσιάζετε με εξουσία σ' αυτόν που κάθε φορά τους έχει ανάγκη. Επομένως, οι νόμοι είναι ισχυροί εξαιτίας σας και σεις εξαιτίας των νόμων. Πρέπει, λοιπόν, να τους βοηθάτε, όπως ακριβώς (θα βοηθούσε) κάποιος τον εαυτό του αν αδικούνταν, και να θεωρείτε τα αδικήματα των νόμων κοινά για όποιο λόγο τυχόν συλλαμβάνεται κάποιος και να μην επινοούνται ούτε κάποια λειτουργία ούτε συμπόνια ούτε κάποιος άντρας, ούτε κάποιο τέχνασμα, εξαιτίας του οποίου, αν κάποιος παραβεί τους νόμους, δε θα τιμωρηθεί.

Η ζωή του Σωκράτη (469 π.Χ. – 399 π.Χ.)

Ο Σωκράτης γεννήθηκε το 469 π.Χ. στο δήμο Αλωπεκής της Αθήνας. Πατέρας του ήταν ο λιθοξόος Σωφρονίσκος και μητέρα του η μαμή (μαία) Φαιναρέτη. Φαίνεται ότι και ο ίδιος ακολούθησε το επάγγελμα του πατέρα του. Παντρεύτηκε την Ξανθίππη με την οποία απέκτησε τρεις γιους.

Η ζωή του χαρακτηριζόταν από την εμμονή σε αυτό που θεωρούσε σωστό. Πιστός στην πόλη του, την Αθήνα, υπηρέτησε ως οπλίτης κατά τη διάρκεια του πελοποννησιακού πολέμου και έδειξε μεγάλη αντοχή στις κακουχίες και τα βάσανα της στρατιωτικής ζωής αλλά και γενναιότητα στο πεδίο της μάχης, ιδίως στη μάχη στο Δήλιο (424 π.Χ.), όπου οι Αθηναίοι ηττήθηκαν. Εκλέχτηκε βουλευτής το 406 π.Χ. και δε δίστασε να αντισταθεί στην καταδίκη των οχτώ Αθηναίων στρατηγών, που είχαν άδικα κατηγορηθεί, διότι μετά τη ναυμαχία των Αργινουσών δε φρόντισαν να περισυλλέξουν τους ναυαγούς και τους νεκρούς Αθηναίους. Επί τυραννίας των τριάκοντα αρνήθηκε να εκτελέσει εντολή τους και να εκτελέσει ένα συμπολίτη του, κρίνοντας την εντολή αυτή άδικη και παράνομη.

Από νωρίς ενδιαφέρθηκε για τη φιλοσοφία και στράφηκε στη φυσική φιλοσοφία, γρήγορα όμως, απογοητευμένος από την αντιφατικότητα των ερμηνειών των φιλοσόφων για τον κόσμο και τη λειτουργία του, ενδιαφέρθηκε για τον άνθρωπο και τα προβλήματά του. Σε αντίθεση με τους σοφιστές ο Σωκράτης δίδασκε χωρίς να εισπράττει χρήματα· η μόνη του ανταμοιβή ήταν η ηθική βελτίωση των μαθητών του.

Η διδασκαλία του, που με τον έλεγχο που ασκούσε στο τρόπο ζωής των συμπολιτών του ενοχλούσε πολλούς, αλλά πιθανόν και οι σχέσεις του με εχθρούς της δημοκρατίας (ο Αλκιβιάδης, και ο τύραννος Κριτίας υπήρξαν μαθητές του) ήταν τα αίτια της μήνυσης που υποβλήθηκε εναντίον του το 399 από τους Άνυτο, Μέλητο και Λύκωνα. Αυτοί τον κατηγορούσαν ότι με τη διδασκαλία του διαφθείρει τους νέους, ότι δεν πίστευε στους θεούς της πόλης και ότι εισήγε καινούργιους θεούς.

Ο Σωκράτης κρίθηκε με μικρή πλειοψηφία ένοχος. Σύμφωνα με το αθηναϊκό δίκαιο κλήθηκε να προτείνει ο ίδιος την ποινή που θεωρούσε πρόστιμο και εξέπληξε τους δικαστές του με την πρότασή του να σιτίζεται ισόβια στο πρυτανείο δημοσία δαπάνη. Εναλλακτικά πρότεινε να καταβάλει ως πρόστιμο ένα χρηματικό ποσό που θα του έδιναν οι φίλοι του. Η πρότασή του αυτή, που πηγάζε από τη βαθιά του πεποίθηση ότι ήταν αθώος και ότι ποτέ δεν έβλαψε την πόλη του, εξόργισε τους δικαστές, που, με μεγαλύτερη πλειοψηφία τώρα, τον καταδίκασαν σε θάνατο. Μολονότι οι ισχυροί του φίλοι προσφέρθηκαν να τον βοηθήσουν να δραπετεύσει από τη φυλακή, εντούτοις αρνήθηκε μη θέλοντας να παραβιάσει τους νόμους της πόλης και ήπια το κώνειο το 399 π.Χ.

Ο Σωκράτης δεν άφησε κανένα γραπτό κείμενο, η επίδρασή του όμως στη φιλοσοφία και τη σκέψη ήταν καταλυτική. Η επίδρασή του συγκρίνεται με αυτήν του Χριστού, που επίσης δεν άφησε κανένα γραπτό κείμενο. Στοιχεία για τη ζωή του αντλούμε κυρίως από τους μαθητές του, Ξενοφώντα και Πλάτωνα αλλά και από κωμωδιογράφους που τον διακωμώδησαν, κυρίως τον Αριστοφάνη. Σημαντική πηγή για τη διδασκαλία του είναι και το έργο του Αριστοτέλη.

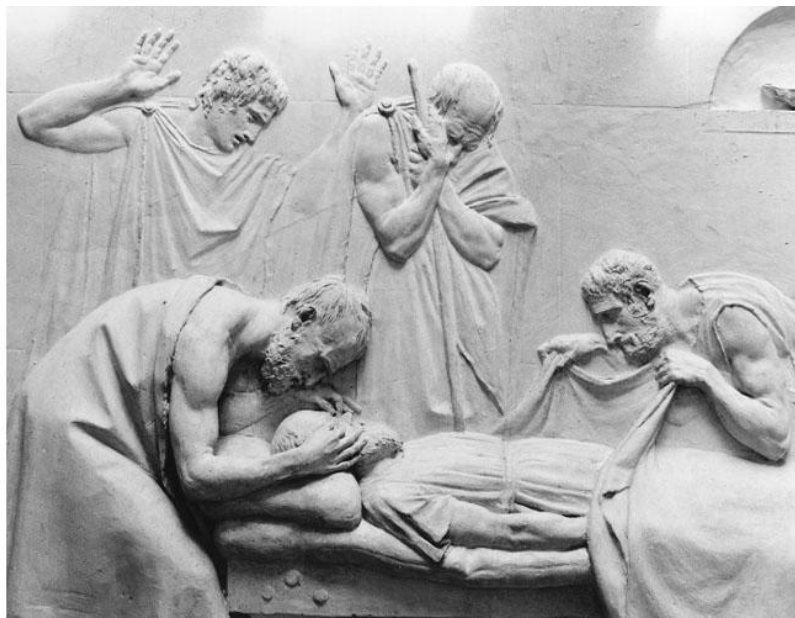
ΕΙΚΟΝΕΣ:

Ο θάνατος του Σωκράτη, Jacques-Louis David, 1787, Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης

Ο θάνατος του Σωκράτη, Cignaroli, Giambettino, 1706-1770

Ο Κρίτων κλείνει τα μάτια του Σωκράτη, Possagno, 1797, Gipsoteca Canoviana (λεπτομέρεια προηγούμενου)